



Adelsö Hembygdslag



Verksamhetsberättelse för Adelsö Hembygdslag för år 2013

Styrelsen har under året bestått av

Ordförande	Anders Sahlén
Vice ordförande	Agneta Collberg
Kassör	Göran Lindblad
Sekreterare	Jan Bystedt
Ledamöter	Siri Lundmark Per Lundstedt Lars Skedinger
Suppleanter	Gunnar Axe Anders Ellström Mats Lundgren Stintan Qviberg
Hedersledamot	K V Jacobson

Övriga poster och uppdrag inom Adelsö Hembygdslag

Revisorer	Seth Björk Eva Holmberg
Revisorssuppleanter	Madeleine (Lene) Wallin Eva Wiklund
Valberedning	Jan Gertz (sammankallande) Seth Björk Britta (Titti) Ekman

Externa kontakter inkl. Adelsö föreningsråd Mats Lundgren (ansvarig)
Programkommittén Lars Skedinger (sammankallande), Jan Bystedt, Anders Ellström
Dokumentationskommittén Anders Sahlén (sammankallande)
Fotogruppen Anders Sahlén (ansvarig), Göran Lindblad
Dokumentgruppen K V Jacobson (ansvarig), Anders Sahlén, Lars Skedinger
Museikommittén
Föremålsgruppen Per Lundstedt, Mats Lundgren
Renoveringsgruppen Anders Sahlén (ansvarig)
Reparationer och underhåll av byggnader Mats Lundgren (ansvarig), Gunnar Axe,
Per Lundstedt, Anders Sahlén
Bagarstugan och bakningsdagar Agneta Collberg
Örtagården och trädgården Siri Lundmark
Stugfogde Mats Lundgren
Hemsidesansvarig Göran Lindblad



Medlemmar

Antalet betalande medlemmar var 99. Medlemsavgiften för år 2013 var 100 kr. Föreningen har en hedersmedlem: Johan af Klint.

Möten

Årsmötet hölls den 17 februari i Hembygdsgården. Protokollet finns på Hembygdslagets hemsida.

Sedan de formella årsmötesförhandlingarna avslutats höll Britt Mari von Malmborg i Badstutorp ett föredrag om konstnärinnan Hilma af Klint (1862-1944), som tillhörde den kända Adelsösläkten.

Styrelsemöten. Styrelsen har under året haft 9 protokollförda sammanträden. Protokollen återfinns på Hembygdslagets hemsida.

Vid **Stockholms läns hembygdförbunds årsmöte 2013** den 23 mars i Djursholm representerades Adelsö hembygdslag av Lars och Maria Skedinger.

Stöd och bidrag

Från **Ekerö kommun** har föreningen erhållit ett verksamhetsbidrag på 6.500 kr. för år 2013. Studieverksamhet och guidningar har skett i samarbete med **Studieförbundet Vuxenskolan**, varifrån hembygdslaget fått 4.000 kr. i bidrag.

Aktiviteter och arrangemang

Om konstnären Hilma af Klint

I samband med årsmötet söndagen den 17 februari berättade Britt Mari von Malmborg om Hilma af Klint (1862-1944), hennes verk och kvarlåtenskap. Hilma, som var från den kända Adelsösläkten, gick 5 år på Konstakademien. Före 1906 målade hon i huvudsak naturmotiv och porträtt. Hilma sökte sig till spiritistiska kretsar och kom att så småningom attraheras av den teosofiska rörelsen. I samband med seansen upplevde Hilma att hon fått uppdraget att måla ”teckningarna till templet”, vilket innebar en kris och vändpunkt i hennes liv. Målningarna blev abstrakta, ofta matematiskt geometriska och monumentala och fick inte visas för utomstående. Hilma af Klint testamenterade sina verk till brorsonen Erik af Klint och föreskrev att det inte fick offentliggöras förrän 20 år efter hennes död. Hennes verk förvaltas sedan 1972 av en särskild stiftelse, där släktens intressen bevakas av Johan af Klint. Deltagarantal: 29.

Hilma af Klint-utställningen

Lördagen den 9 mars var konstnären Alessandra Di Pisa vår guide på Moderna Museet. Hennes intresse för irrationalitet och religion och erfarenhet som lärare på KTH Arkitekturskolan gjorde henne speciellt lämpad att förklara Hilmas utveckling och verk.



Hilma af Klints abstrakta konst var före sin tid, men börjar nu bli känd över hela konstvärlden.

Deltagarantal: 22.

Det äldre jordbruket i Mälmarregionen

Bengt Windelhed, fil.dr i kulturgeografi, berättade torsdagen den 21 mars om hur landskapsbilden sett ut och förändrats under historisk tid, med tonvikt på Mälmarregionen och södra Östersjökusten. Gårdarna ändrades från järnålderns enskilda gårdar, till byar under 1600-talet och till utbrutna gårdar efter skiftesregleringar under 1800-talet. Betesmarkerna förändrades från skogsbete till samägda betesmarker, sedan till inhägnade områden. Bengt beskrev bl. a. hur man kunnat kartlägga boskapens vandring från ladugård till betesmarker under olika tider. Genom att tillämpa C14-metoden på ett vetekorn bevarat syrefritt under en stor sten samt genom att analysera rester från stengärdgårdar har Bengt i ett forskningsprojekt i Bromma kunnat fastslå boskapens skilda vägval under årens lopp!

Deltagarantal: 17.

Fornborgar i Mälardalen Plats: Hembygdsgården

Torsdagen den 25 april föreläste arkeologen docent Michael Olausson om fornborgar. Det finns omkring 1000 stycken i Sverige, varav hälften i Mälardalen. På Adelsö finns fornborgar i Stenby och i Skogstorp. På Björkö finns också en borg, vilken är den enda i Mälardalen som dateras till vikingatid. Övriga är från folkvandringstid. Hösten 2001 ledde Michael en arkeologisk undersökning i den södra muren vid Stenby fornborg. Nya rön visar att Stenby var mycket äldre än vikingatid och att Stenby Skans var en befäst central punkt, som inte var permanent bebodd utan troligen en tillflyktsplats om behov av tillfälligt skydd uppstod. Fornborgar eller höjdbosättningar har haft skiftande och ej helt klarlagda användningsområden. Vissa har varit inhägnade kultplatser, andra uppvisar kulturlager efter mindre bosättningar och hantverksplatser, och några har helt enkelt varit elitens skrytbyggen och ett sätt att kontrollera omgivningen. Föredraget skapade stort engagemang och resulterade i en timslång frågestund!

Deltagarantal: 18.

Baka i stenugn

Vårens bakkingskurser hölls under Agneta Collbergs ledning i i bagarstugan lördagen den 20 april och söndagen den 21 april. Sammanlagt deltog 20 vuxna (varav 5 män) och 8 barn. Torsdagen den 25 april kom 17 skolbarn (10-12 år) från Munsö skola för att ha en egen bakkingsdag.

Fågelskådning

Lördagen den 4 maj ledde Hasse Andersson årets fågelskådning vid Hovgårdsviken. Målsättningen att se 20 fågelarter överträffades: enligt Hasse kunde vi räkna in 22 arter, däribland kärrhök och spelande skäggdoppingar. Den medhavda matsäcken avnjöts i strandkanten i behaglig försommarsol.

Deltagarantal: 15.

Vandringsdagen

Adelsös vandringsdag arrangerades traditionsenligt på Kristi himmelfärdsdag, som 2013 inföll torsdagen den 9 maj. Hembygdslaget var representerat vid Kunsta gravfält, där Siri Lundmark med familj serverade mjöd eller saft och informerade om gravfältet. Ca 250 personer passerade stationen.



Spåren av kungens män på Hovgården

Lördagen den 25 maj gjorde vi en rundvandring på Hovgårdsområdet med arkeolog Solveig Brunstedt som guide. Solveig ledde utgrävningarna på Hovgårdsområdet 1991-1994. Runstenen vid den forntida hamnen är från 1000-talet och nämner ordet kung för första gången i svensk historia. Det fyndrikaste grävschaktet fanns i anslutning till runstenen, där bl. a. pärlor och guldföremål hittades. Fynden vittnar om hög social status och hantverksskicklighet. I ett schakt påträffades hushållsavfall med rikligt med vikingatida fynd såsom pärlor, keramik, kamfragment, obrända ben mm. Bland fynden märks ett bryne med en bakåtblickande hjort. Hjorten är numera annekterad av Adelsö Hembygdslag som logotyp. Utgrävningarna dokumenterades i en rapport med titeln Alsnu Kungsgård, utgiven av Riksantikvarieämbetet 1996. Solveig berättade också om Hovgårdsbyn som uppstod på 1600-talet och om den tillhörande herrgården. Hovgårdsområdet visade sig i all sin blomsterprakt och en lustfylld vandring avslutades vid Hovgårdens café med en kaffestund för dem som tog sig mera tid. Deltagarantal: 19.

Invigning av Vikingabiblioteket på Uppgården

Lördagen den 1 juni invigde ordföranden i Ekerö kommuns kulturnämnd, Gunilla Lindberg, Vikingabiblioteket i Uppgården. Hembygdslaget bidrog till programmet, dels genom att Lars Skedinger redogjorde för Uppgårdens historia, dels genom att visa byggnaderna, museet och vagnslidret. Föreningen Gröna ön premiärvisade de nya informationsskyltarna om Adelsös historia. Forskningsledare på Birka redogjorde för Världsarvets historia och pågående forskning. Kulturnämnden bjöd sedan publiken på kaffe och tårta.

Hembygdsgården - tema "Adelsö på 50- och 60-talet"

Hembygdsgården 2013 arrangerades söndagen den 12 augusti. Dagen inleddes med korum lett av Christer Kivi. På marknaden salufördes lokala produkter från Adelsö och Björn och Phyllis Ambrosiani sålde sina arkeologiska skrifter. Ölaget stod för musiken. I bagarstugan bakades tunnbröd samt kärnades smör med stavkärna. Bo Stolt demonstrerade en tändkulemotor. Hästskjuts och ponnyridning anordnades av familjen Arnborg. Linda Arnborg underhöll också med en mycket uppskattad djurshow. Till årets lotteri hade rikligt med fina priser skänkts. I Hembygdsgården visades en utställning på årets tema med lokala fotografier samt kompletterande artiklar ur den tidens Mälaröarnas Nyheter. I samma lokal visade konstnärer och hantverkare från Adelsö sina verk. Kafé Hovgården serverade mat och kaffe. Antalet besökare uppskattades till ca 400.

Potatisprovning

Under ledning av Agneta Collberg provsmakades torsdagen den 26 september sex potatissorter: Princess, Rocket, Blue Belle, Professor Voltmans röda potatis, Marine och Vit Drottning. Kaffe och Kronans kaka var uppskattade tillbehör. Kvällens "bäst i test" blev Professor Voltmans röda potatis. Deltagarantal: 16.

Baka i stenugn

Fredagen den 11 oktober fick först 10 skolbarn från Munsö skola och sedan 4 barn från Adelsö förskola prova på tunnbrödsbakning i bagarstugans vedeldade stenugn.



Adelsö Hembygdslag



Lördagen den 12 och söndagen den 13 oktober höll Agneta Collberg bakningskurser i Uppgårdens bagarstuga.

Sammanlagt deltog 21 vuxna (varav 6 män) och 6 barn.

”Oäkta” barn genom historien – och nya möjligheter att fastställa faderskap i efterhand

Lars Skedinger redogjorde torsdagen den 24 oktober för hur synen på utomäktenskapliga barn har förändrats under de senast århundradena, samt för hur modern DNA-teknik kan användas för att fastställa faderskap. Genom att titta på ”raka fader-son kedjor” till levande (kända eller förmodade) släktingar kan test göras även om en okänd fader skulle vara avliden. Man kan t.o.m. själv beställa lämpliga DNA-tester via Internet.

Lars redogjorde för domstolarnas och kyrkans syn från 1300-talet till nutid. Straffen fram till slutet av 1700-talet var stränga och beroende av om köttslig förbindelse ägt rum mellan ogifta eller om någon eller båda varit gifta med annan part. Den kvinnliga parten kunde påverka straffet genom att inte avslöja vem som var fader. Barnamordsplakatet 1788 förbjöd präster och domstolar att tvinga fram bekännelser. Först 1917 kom en lag som satte barnets behov i första rummet.

Deltagarantal: 16.

Familjen af Klint på Adelsö – Sveriges Sjöatlas mm.

Torsdagen den 14 november berättade Johan af Klint initierat om släktens sjöofficerare och deras insatser, bl.a. i samband med Gustav III:s sjökrig mot Ryssland. Utan Erik af Klints kunskaper om djupförhållandena hade det s.k. Viborgska gatloppet 1790 kunnat sluta illa för Sverige. Vi fick också höra om Erik och sonen Gustaf (1771-1840) af Klints omfattande arbete med sjömätning och sjökort, vilket resulterade i utgivningen av Sveriges Sjöatlas. Johan visade oss också delar av detta verk.

Johan är (som nämnts ovan) aktiv i Hilma af Klint-stiftelsen och meddelade på fråga att Hilma af Klint-utställningen blivit en succé och nu är på turné i Europa och senare ska till USA.

Deltagarantal: 34.

Jultallrik och visor

Hembygdslagets traditionella jultallrik serverades torsdagen den 28 november. Meg och Christer Karlson underhöll med sång och gitarr.

Deltagarantal: 43.

Tomteverkstad

Lördag 7 december var det åter dags för julklappstillverkning i Uppgårdens tomteverkstad. Här tillverkades tvålv, lavendelpåsar, armband, halsband, målade lådor och hjärtan, potatisstickor, fågelholkar, fågelmatare, osthyvlar, korthållare, nyckelbrickor och mycket annat. Agneta Collberg var ansvarig och hade stöd av Mats Lundgren, Siri Lundmark, Lisa Nordemo, Gunilla Bystedt och Gunnar Axe.

Deltog gjorde 35 glada barn



Adelsö Hembygdslag



Hembygdsmuseet Uppgården

Byggnaderna

Arkivrummet i huvudbyggnadens övervåning är färdiginrett. Agneta har tagit råd av Ewa Dahlström (som bor i gamla Mälby skola). Rummet har försetts med ett slagbord från Ingrid Collberg i Karlslund, ett skrivbord med lampa, en bokhylla samt gardiner.

Luftvärmepump. Under året installerades på Hembygdslagets initiativ en luftvärmepump i Uppgårdens nedervåning av Conny Wallin. Dess utsida har byggts in i låda i samma färg som huset. Ekerö kommun ersatte i efterhand Hembygdslaget för kostnaden.

Köket i nedervåningen har förnyats av Lene Wallin för att motsvara kraven för Café Hovgårdens utvidgade servering. Den skänk som stått i köket har målats om och placerats i hallen, där den tjänstgör som bokhylla för Vikingabiblioteket.

Renoveringar. Reservdelar till vedspisen i nedre köket har införskaffats. En Mineritskiva, skänkt av Johan Eriksson, har monterats i det övre köket. Skorstenspipan från övre köket har rensats från rester av fågelbon.

Eldningskontroll. Sotaren Urban Hasselström har gjort syn och konstaterat att båda spisarna samt kaminen i övervåningen nu är i fullgott skick för eldning.

Ett **läckage** i förstukvistens tak har åtgärdats.

Museet har fått bättre **belysning** i form av spotlights.

Bagarstugan. Fönsterkarmar och ytterdörr i bagarstugan har målats.

Trädgården

Syrénbuskaget bakom örtagården har kraftigt beskurits genom Lene Wallins försorg.

Två blodlönnar har köpts in och planterats på var sin sida om gångstigen mot Hembygdsgården.

Fyra **trädgårdsbord**, vart och ett med plats för åtta personer, har köpts in som ersättning för gamla och dåliga.

Klockstapeln har fått ett nytt tak.

Taket över båten har tjärats.

Gröna öns fyra **skyltar som berättar om Adelsös historia** invigdes som nämnts ovan den 1 juni. De är placerade nära grinden. Det nödvändiga byggnadslovets söktes och betalades av Hembygdslaget. Det beviljades under våren och Ekerö kommun ersatte så småningom Hembygdslaget för avgiften.

Museisamlingarna och arkivet

I **gåva från Moses Björk** har hembygdslaget fått en koppartratt och tre porslinstallrikar. Föremålen har tillhört Gustaf Claesson, den sista privata ägaren till Uppgården. De köptes på auktion 1938. Hembygdslaget tackar Moses för gåvan!

Hembygdslaget har i **gåva från Birgitta Keskiaho** fått en byst föreställande Karl Hammarström, hans fjärdingsmansmössa, samt sjömansboken från hans tid på världshaven ombord på segelfartyg. Vi fick också Karls son Gustavs polismössa. Hembygdslaget tackar Birgitta för gåvan!

Kvarnen har nu reparerats och målats av Bosse Stolt och Anders S.

Pannmuren som hembygdslaget fått av Ingrid Collberg i Karlslund har transporterats till Uppgården, sedan Mats Collberg lagat det trasiga benet.

Arkivering. Under året har man inventerat och arkiverat material som KV hade i sin ägo, samt material om byar och gårdar.



Adelsö Hembygdslag



Övrigt

Organisationsnummer. Hembygdslaget har, efter ansökan, tilldelats ett organisationsnummer och som en konsekvens av detta ska Hembygdslaget fr.o.m. nu lämna in en årlig deklaration till Skatteverket. Organisationsnumret kommer samtidigt att underlätta vår ekonomiska hantering.

Ny hemsida. Under Adelsö föreningsråds nya webbportal hittar man en länk till Hembygdslagets hemsida. Man kan också gå in direkt på www.adelsohembygdslag.se.

Utställningsskärm. Inför hembygdsgdagen inköptes en tredelad skärm lämpad för att visa konst, temautställningar o.dyl.

Skylden i färjbacken som hälsar ”Välkommen till Adelsö” har renoverats.

Almanacka. Hembygdslaget har låtit trycka en almanacka även för år 2014. Temat är detsamma som för 2013 års hembygdsgdag: Adelsö på 50- och 60-talen. Vi vill tacka Partner Print och Patrick Gahager som skänkte hela upplagan till Hembygdslaget!

Hembygdslagets ordförande, Anders Sahlén, har skrivit på ett nytt samarbetsavtal med **Vuxenskolan i Stockholms län.**

Birkaprojektet. Hembygdslaget ställde sig i slutet av året positivt till en förfrågan från Riksantikvarieämbetet om att ta emot en modell över världsarvet Birka-Hovgården, tillverkad av barn i Munsö skola. Den har visats på Birka några år, men ska monteras ned innan 2014 års besökssäsong.

Adelsö i januari 2014

Jan Bystedt

Agneta Collberg

Göran Lindblad

Siri Lundmark

Per Lundstedt

Anders Sahlén

Lars Skedinger

K V Jacobson

Gunnar Axe

Anders Ellström

Mats Lundgren

Stintan Qviberg